

Митрополит др Амфилохије Радовић

О ТАЈНИ КРСТА ХРИСТОВОГ

На самом почетку овог нашег заједничког сусрета неопходно је да заблагодаримо најпре Богу на његовом дару, као и оцу Данилу, игуману овог манастира са сестрама, што су нам омогућили да се овде састанемо. Заиста, за нас је велика радост заједнички боравак у овој светињи. Сам назив манастира - Ремета, изгледа да је грчког порекла и да долази од речи "еримитирион", што значи: место пустињежителства, пустињежителница, или просто - пустиња. Овде у овој пустињи већ неколико векова живе и подвизавају се душе жељне и жедне живог Бога, Божје светости, светлости и правде. Оваква места су по својој природи места подвига и подвижничког сведочења. А места сведочења су истовремено и места мучеништва (у древном Отечнику стоји забележено да су за место где су се подвизавала два брата, други после њиховог упокојења говорили: "Дођите да видите место мучеништва два брата". Тако је и Манастир Ремета био и остао место сведочења и место мучеништва, првенствено "мучеништва савешћу", али се дешавало у његовој историји - нарочито у току овог другог светског поклања - и место мучеништва крвљу. Не само што Манастир по својој природи почива на Распећу Христовом и што служи Распећу, него је и сам учествовао својом потоњом недавном судбином у Христовом распећу и распећу свих невиних гоњених Христа ради и Његове правде ради. У току II Светског рата Манастир је страховито настрадао, заједно са својим житељима и православним житељима из његове околине. Трагови његовог страдања виде се и данас, а до пре неку годину били су још уочљивији. До скоро је и сам храм био у рушевинама, још пре неку годину служили смо у порушеном и разореном храму. Али, ево, Божјим благословом и трудом оца Данила и ове две смерне сестре, помогнутих од богомољних душа из ближе и даље околине, манастир је поново обновљен. Благодарети томе оволики број нас овде скупљених ужива његово гостопримство.

Још једном бих подвукао и истакао то учешће манастира у Распећу, у тајни Крста Христовог, како манастира као грађевине тако и манастира као места боравка и обитавања оних који су се подвизавали у њему. Крст је симбол нашег хришћанског живљења. Зато се он налази на врху сваког храма и у његовој унутрашњости, зато је и хришћански живот без њега незамислив. Није ли и данашњи дан, дан почетка Госпојинског поста, посвећен часном Крсту? С обзиром на то, што је и пост по својој природи и назначењу једно специфично доживљавање тајне Крста, сматрао сам да би било добро да на почетку овог нашег братског Сабора у Манастиру Ремети поразговарамо баш о тој великој тајни.

Почећу од одељка из прве посланице Коринћанима, који смо данас прочитали на Литургији. Тај одељак управо говори о Тајни Крста, односно о Часном Крсту, који је по речима Апостола Павла "лудост онима који пропадају а нама који се спасавамо сила Божја". Ево како гласи тај одељак: "Ријеч о крсту је лудост онима који пропадају, а сила Божја нама који се спасавамо. Јер је написано: Погубићу мудрост мудрих, и разум разумних одбацићу. Гдје је мудрац? Гдје књижевник? Гдје препирач овога вијека? Зар не претвори Бог мудрост овога свијета у лудост? Пошто, дакле, у премудрости Божијој, свијет мудрошћу не позна Бога, изволи се Богу да лудошћу проповиједи спасе оне који вјерују. Јер и Јевреји ишту знаке, и Јелини траже мудрост. А ми проповиједамо Христа распетога, Јеврејима саблазан а Јелинима лудост. Онима пак позванима, и Јеврејима и Јелинима, Христа Божију силу и Божију премудрост". (I Кор. 1, 18-24)

У чему се састоји та "лудост" Крста о којој говори Апостол? Апостол Павле и на другим местима у својим посланицама говори о "лудости" Крста, а и о себи, као лудом у очима света, управо стога што служи Крсту, односно ономе који је на њему разапет - Христу. Крст је пре свега лудост као оруђе којим су људи кажњавани по римском закону: на њему су разапињани највећи злочинци. И ето, управо то најсрамније оруђе, преко Христовог распећа на њему, претворено је у најсветији знак, претворило се у силу и знамење човека и света. Иза његовог видљивог знака и у њему запретена је од људских очију скривена тајна светости и светлости, преображаја и освећења целокупне творевине.

По учењу Светих Отаца та тајна Крста присутна је у свету и човеку и пре Христовог доласка у свет кроз оваплоћење, боље речено, она је припремана божанским Промислом,

као што је припремано и само оваплоћење Бога Логоса. Од прадревних времена, каже Св. Григорије Палама, предуказан је Крст Христов и представљен у виду праслика и образа. Кад не би било његове силе, не би се нико могао помирити са Богом. Једино силом Крста може бити укинута и уништен грех, који је човековим падом затрвао његову природу. Хришћани верују у онога који је разапео грех - на Крсту. Силом присутне тајне Крста постали су "пријатељи Божји" и они који су живели пре Христовог очовечења: патријарси, пророци и праведници. И као што се тајна безакоња и антихриста твори "међу нама" (2 Сол. 2, 7), пре његовог доласка у свет, тако је и сила Крста Христовог, и пре него што се он јавио, присутна у свету, задржавајући и паралишући својим дејством и присуством тајну безакоња и демонског зла.

Та сила је била делатна међу Праоцима од којих Св. Григорије Палама на првом месту истиче патријарха Авраама. Но чак и пре њега, у Првој Божјој заповести Адаму о неједењу са дрвета познања добра и зла назире се и јавља иста та тајна. Заповест је била призив Адаму на "распеће воље", односно на слободно усвојење божанског поретка ствари и свог сопственог вечног назначења, оствариваног кроз све присније заједништво и општење са Богом. Када се пак Бог обраћа Аврааму речима: "Изиди из земље твоје и од рода твога, и иди у земљу, коју ћу ти показати" (Пост. 12, 1), Он га призива да се "разапне свету" (ср. Гал. 6, 14) кроз послушност Богу и његовој вољи; призива га да умре за земаљско отачаство и свет ради "Земље обећане". Управо у тим речима исти Светитељ назире предуцртану тајну Крста, као што му се иста та тајна, на други, још дубљи начин, открива у речима Божјим упућеним пророку Мојсију на Синају, после његовог бекства из Египта: "Изуј обућу са ногу својих" (Изл. 3, 5). Овде се, по његовим речима, открива друга страна тајне Крста, природно истичући из прве. За Мојсија није било довољно то што је напустио земљу фараонову и што се одрекао назива "сина кћери фараонове", ослободивши се од мрака ропства; од њега Бог тражи да се одрекне и од "кожних хаљина" у које је грех обукао човекову природу, тј. захтева да он не живи више по телу и греху, него да умртви у себи богопротивно мудровање плоти, које се противи закону духа и поробљује законом тела. Сила Крста се Мојсијевим одрицањем и "распињањем плоти са страстима и похотама" (ср. Гал. 5, 24) претвара у силу боговиђења. Преко ње Мојсије постаје достојан да ступи на "свету земљу", тј. да доживи тајну будуће земље, кроз "Купину несагориву"; освећене доласком Бога Логоса у свет, и његовим Распећем и Васкрсењем.

Када пак после Христовог оваплоћења, распећа и васкрсења, Апостол Павле каже: "Мени се свет разапе, и ја свету" (Гал. 6, 14), он тиме показује да је Христов Крст постао унутарња покретачка сила његовог целокупног мишљења, осећања и делања, откривајући, истовремено и прави смисао ових наведених и других ненаведених старозаветних предуказања Крста Христовог. Одричући се "распећа" своје воље у лицу прародитеља Адама и Еве и погазивши Заповест човек се уствари одрекао тог и таквог крстоносног и крстоликог односа према свету и према Богу. Погазивши заповест Божју, човек се одрекао своје праве и истинске слободе и од тог крстоносног и крстоликог односа према Богу и према свету, без кога он никад не може постати савршено биће нити остварити своје истинско назначење. Зато се и прави однос према Богу, себи самом и свету може успоставити једино преко повратка заповести, односно преко прихватања заборављене тајне Крста. Испунивши заповест Мојсије се на Синају враћа тој тајни, зато га Бог и изабира између народа, као спремног да следи глас његов. Мојсијев четрдесетодневни пост је сведочанство те његове спремности на самоодрицање и уздржање и служење Богу. Зато га Бог удостојава велике части: примања заповести Божјих и боговиђења. Мојсије је видео нешто од тајне Божје и чуо речи Божје, сазнавши име Божје. На питање: како Ти је име? чуо је одговор: "Ја сам онај који јесте", Јахве. То што је видео и чуо, он саопштава и преноси на Изабрани народ, као Откровење и као Закон Божји. Примљени од Бога Закон постаје посредник између Бога и народа. Мудрост коју Мојсије на тај начин саопштава и преноси на народ, није мудрост коју је Мојсије научио на фараоновом двору од египатских мудраца, иако је он и ту мудрост поседовао; то је мудрост која му је откривена и подарена и којој се он приближио својим очишћењем, постом и распећем. Подарена му је оног момента када је он свим бићем завапио за њом, ослободивши се од окованости стварима овог света, скинувши "обућу" са ногу својих. Задобио је онда када је жртвовао њој себе самога, када се одрекао себе и знања овог света, тј. када је своју пролазну мудрост принео на дар божанској Мудрости. Тада му се

Бог открио, просветио га и учинио једним од својих највећих изабраника и пророка, који је видео не само оно што се збивало у њему самом, у временима пре њега и у његовом времену, него је предвидео и оно што ће се догодити у будућности и после њега: долазак Пророка равног њему и већег од њега - Месије, а онда и остале догађаје који се имају да догоде. То је Мојсије успео управо тиме што је доживео тајну Крста још пре појаве Крста Христова поставши и сам, као личност, праслика Христова.

Оно што је било дато у првој Заповести, што се делимично открило Аврааму, оцу верних, и Боговидцу Мојсију, то се јавља и објављује у свој својој пуноћи у личности Богочовека Христа и у тајни његовог Крста. Христова личност јесте Нови Завет: личност "Христа распетога" који је "Јеврејима саблазан а Јелинима лудост". Васкрсли Христос, Он као савршени Бог и савршени човек, као оваплоћени Бог и прослављени вечном славом човек, незамислив је и неодојив од тајне Крста. Крст је пут којим Христос улази у матицу живота, силазећи до граница небитија, својом смрћу и силаском у невиђбожни Ад, али благодарећи управо томе што га је Он понео, испуњен божанском силом, Крст постаје и чудесно средство васкрсавања и васкрсења; васкрсења не само Његовог, него и свих смртника и свега смртнога, свих оних који ходе њиме као Путем и који ходе његовим путем. Зато што је чудесни Спаситељ сву своју спасоносну и животворну силу сабрао у Крсту, и сву личност своју унео у њега, Крст је постао: знак Сина Човечјег (Мт. 24, 30; ср. Откр. 1, 7). У њему као таквом, по речима Св. Григорија Паламе, показан је сав домострој спасења, тако да је то речима црквеног песника, тајна распећа постала, као и тајна самог Христа - недокучива; "непостижимоје распјатија таинство". Као недокучива и надумна тајна, за разум који површински посматра и површно расуђује, који гледа на форму а не на силу, Крст је - лудост. Такав је он био и остао за Јелине и за све њихове духовне потомке. За оне пак од синова људских који магијски приступају животу и који ишту чуда, као Јевреји, Крст је - саблазан. За оне који магијски и само људском памећу мисле, он је слабост, неразумна логика, позив на неприродан живот. Међутим, "оно што је лудо пред светом, оно изабра Бог да посрами мудре; и што је слабо пред светом, оно изабра Бог да посрами јако". (I Кор. 1, 27)

Шта је то што Крсту даје силу? У чему се састоји та његова "недокучива тајна"? Навешћемо само нека од његових својстава која немоћ претварају у непобедиву Христову силу и моћ. На првом месту, сагласно Матејевом Еванђељу а и целом Новом Завету, тајна Крста се састоји у Тајни самоодрицања. Ево шта каже сам Господ: "Ко не узме крст свој и не пође за мном, није мене достојан. Који нађе душу своју изгубиће је, а ко изгуби душу своју мене ради наћи ће је" (Мт. 10, 38). Заиста, сулуд позив за мудровање и логику овог света! Понети Христов крст значи изгубити себе самог, негирати себе самог. Обични разум обећава пуноћу живота кроз очување онога што човек има и кроз задобијање предмета и вредности из света око њега. Христос обећава пуноћу живота "душе" кроз губљење живота "душе". Пуноћа и савршенство се постижу на један, на први поглед, потпуно апсурдан начин: кроз одрицање од свега онога што човек јесте и што човек има. Тај апсурдни начин, међутим, има своју дубоку логику и још дубљу истину: њиме се постиже најдубља могућа слобода у односу на себе и свет око себе, као и у односу на самога Бога. Према сопственом бићу и свету, примљеним као нужност, неминовно датим, а не слободно изабраним, човек, кроз губљење "душе" и кроз одрицање од света, успоставља однос слободе, ослобађајући се нужности - слободом, и сусрећући се у дубинама себе и света са свеослобођавајућом божанском стваралачком слободом. Губећи себе и свет, он уствари, задобија правог себе и прави свет, пуног себе и пуни свет. Откривена, кроз одрицање, истина себе самог и истина света, постаје, неочекивано, извор истинске слободе.

Откривена истина ослобађа и постаје извор слободе зато што се у њој садржи и смисао свега постојећег, као и остварења тог смисла и циља - кроз тај и такав слободни стваралачки подвиг човеков. Тако, оно што на први поглед личи на негацију човека и света, постаје и показује се најдубља могућа афирмација, потврда човека и света. У томе се на првом месту и састоји "лудост" Крста али и његова недокучива Тајна. Христос: његова личност, његово богочовечанско дело и његов пример, постао је једном за свагда - Пут тој тајни, боље речено, сама та тајна. У свом самоодрицању Христос је био послушан Богу Оцу - до смрти, и то смрти на крсту (Филип. 2, 6). Његово послушање и његово одрицање било је безгранично. Он је носио свој крст, одричући се себе до последњег атома свога бића: предао је себе да буде разапет, убијен, погребен, спустио се у

самоуништењу до невиђбожног ада. И тиме, наместо да исчезне, испунио собом све и сва, постао Пуноћа и Живот свега.

Онај који је Христов и који жели да буде његов, призван је да иде за њим и његовим -путем, што значи: призван је да се одрекне себе и да узме крст свој, да би Га следио; позван је да изгуби себе да би задобио себе. Губећи себе, такав поново задобија све оно што је изгубио, добијајући и много више од тога. Онај пак који тражи душу своју тамо где је нема, тј. који тражи вредности тамо где их нема, он лажним вредностима обмањује и себе и друге, па наместо да нађе себе, он губи и себе и друге. Такав по народној песми губи - обадва царства, и земаљско и небеско. Ако вечно не тражи, неће га ни стећи; тражећи душу, смисао живота, у ономе што је пролазно, управо зато што је по самој природи пролазно - губи га, пре или касније, губећи заједно са њим и душу своју. Онај, међутим, који "губи" душу своју Господа ради, он пролазно обесмрћује вечним и непролазним, постајући једно са Оним, који је по самој природи вечан и непролазан. Јер, душа се не може испунити задобијањем света зато што је она савршенија и бесконачнија од света; свет јој не може дати више него што има, а он има мање него ли сама душа. Зато и каже Господ: "Која је корист човеку да цео свет задобије а души својој науди, или шта ће дати човек у замену за душу своју" (Мт. 10, 26). Душа је незаменљива и ненадокнадива, било чим у свету или било ким, сем - Богом. Када се даје она треба да се даде само за нешто што је драгоценије од ње. Од свих бића знаних и незнаних, видљивих и невидљивих, једино је Бог од ње драгоценији. Зато се она само Богом може заменити и за Бога дати, Господа ради изгубити, да би у њему нашла себе и своју пуноћу и савршенство. То "губљење" и јесте Крст и ношење Крста, и преко њега проналажење себе.

Свет и човек постају ништавни и безвредни када изгубе осећање Божјег присуства и његовог стваралачког дејства, када се ограниче на себе саме, када се отуђе од свог корена и од свог вечног смисла, од своје првобитне и коначне истине. Крст није ништа друго него повратак и опитно доживљавање тог присуства Божјег кроз крстолики однос према свету, кроз успостављање правилног односа према свету и правилну употребу света и богомданих човекових сила. Хоризонталом и вертикалом Крста поново се сједињује оно што је било раздвојено: Бог и човек, Бог и творевина. Зато се Крст и назива "дрво живота" којим је Цар векова остварио спасење и који, пободен у срце земље, "освећује крајеве света". Крст својом силом освећује, као "подножје ногу Господњих", тј. као место где се човек дотиче и додирује самог Бога. Својим сјајем он открива светлост Васкрсења, својом енергијом ослобађа творевину од трулежи, јер је његова енергија, енергија самога Бога, сједињена са најдубљом могућом људском енергијом - у личности Богочовека, кроз тајну његовог Распећа. Отуда с правом пева црквени песник: "Преко Крста, засјаше нам сви дарови". Као такав Часни Крст је, по истом песнику "слепих вођа, болесних лекар, васкрсење свих помрлих, у трулеж палих уздигдуће; кроз њега је разрешена трулежност, а нетрулежност процветала, а ми смртници - обожени, ђаво пак потпуно поражен". За оне који пропадају, то јест који пристају на исчезнуће и ништавило, изгубивши веру у човекову боголикоост и бесмртност, Крст је заиста - лудост. За оне пак који се спасавају откривањем живог и животносног Христовог лика у дубинама човека и света, Крст постаје и остаје - сила Божја. Њиме Бог мудрост овога света претвара у лудост, откривајући лажност те мудрости, као и бесловесност "разумности разумних".

Када "разум разумних" и "мудрост" мудраца и књижевника овога света изгубе осећање и сазнање свога изворишта и када престану да буду сведоци премудрости Божје, то је очевидан знак помрачености тог и таквог разума и обезумљености те и такве мудрости. Мудрост овог света и "разумност разумних" створени су да буду сведоци Божије премудрости. Престану ли то да буду, претвају се у лудост и сведоке неразумља и ништавила свега постојећег, тј. у сведоке смртности и пролазности свега. Али, безграничног ли Божјег човекољубља! - пошто човек није хтео да својом разумношћу и мудрошћу следи Божју премудрост, Бог следи човекову лудост: прихвата Свој долазак у свет, распеће, смрт, силазак до невиђбожног ада, и тиме до крајњих граница обезбићености битија, испуњујући тиме небо, земљу и преисподњују Собом и својом божанском обновитељском и васкрситељском силом и енергијом. То Божја милост и неизмерна љубав гони човека, по речима боговидца Давида, у све дане његовог живота и кроз сва његова времена. Суштина хришћанске проповеди је управо тај и такав Бог:

Христос распети, Јеврејима саблазан, а Јелинима лудост, а позванима - Божија сила и Божија премудрост! А ко су "позвани"? Они који иду Христовим путем, следећи верно лудост његовог Крста, који узимају крст свој и иду за њим.

Овде се заиста сусрећемо са једним лудим и сулудим односом човековим према свету и према себи. За човека који је чулно биће, биће целосно бачено у овај свет и од њега изаткано, тај призив на одрицање од себе и од света раван је уништењу себе. Шта значи то одрицање од онога што јесам или што мислим да јесам, од света и свега онога на чему човек заснива своје биће и свој живот? Како ће човек опстати ако се свега тога одрекне, на чему ће стајати, од чега ће живети? Живеће од неизрециве Љубави која се открива у Крсту и која зрачи са Крста. Од Бога откривеног на крсту као љубав и човекољубље, и човека преко ношења Крста преображеног у саможртвену љубав.

Из реченога је очевидно да је тајна Крста уствари "тајна најдубље могуће саможртвене љубави". Крст је синоним са тајном Љубави. Само најдубља и најнесебичнија љубав у стању је да се одрекне себе самог ради неког другог. Са отсјајима те љубави сусрећемо се овде на земљи у материнској љубави, љубави брата према брату, пријатеља према пријатељу, оног који воли према љубљеном лицу. Ови примери из нашег свакидашњег живота само су слике и квасац за ту најдубљу крстолику љубав на коју је човек призван. Крст је и стрпљиво ношење разних тегоба и болести које нас сналазе у животу. Кроз његово прихватање, са вером и надом, сва страдања и невоље које сналазе човека, добијају осмишљење и дубље значење, слично значењу које има огањ за злато које се у њему очишћује и претапа. Само велики и свети циљ и вера у њега у стању је да осмисли јововска човекова страдања и искушења на земљи, а љубав према том циљу да му даде снаге да их претрпи и издржи, претварајући их у врлину Крста - чудесну преображавајућу и препородитељску моћ. Што је та љубав дубља, то је човек издржљивији у подношењу искушења, што је више издржљив, то постаје челичнији и утврђенији у добру и ближи свом жељеном циљу. Врлина Крста се претвара у ослобађајућу силу нас самих; она изгони из човека страх од привида и распламсава у њему благодатну смелост и непобедиву храброст.

Љубав која се дарује човеку и која му се открива преко тајне Крста и његовог ношења, кроз идење за Господом и губљење душе своје њега ради и његовог Имена ради, има за правило и основни закон: жртвовање себе другима а не жртвовање других себи и својим интересима. Зато се и назива саможртвеном а уз то и састрадалном љубављу. То је љубав која се расчиња попут пшеничног зрна и "умире" да би уродила као и оно после свог умирања - стоструким плодом. Као што сунце несебично раздаје свима створењима своју светлост и топлоту, постајући својим умањивањем извор живота за сва бића, тако се и та крстолика љубав показује и открива као унутарња светлост, снага, живот и топлина свега постојећег. Шта добија сунце за то што даје светлост и живот земљи и човеку? Шта би радио човек и земља без воде? Вода је основни елеменат нашег састава и нашег живљења, она нам се непрестано дарује, наводњава земљу, претвара у пару и росу небеску, без ње нема живота. Добија ли штогод за узврат за то несебично давање и даривање? Давање и даривање, такорећи несебично њено "распињање" за све и сва, то је начин постојања воде као природног елемента. Нити шта тражи нити шта добија, а све даје и поклања. Није ли и у њој, на први поглед бесловесној, запретана тајна крстолике љубави? Као и у свему другоме што је у нама и око нас и што спада у дела руку Божјих? Заиста, оно што важи за сунце и сунчане зраке, што важи за воду коју пијемо, важи и за хлеб који једемо, за траву коју гледамо, за биље којим се хране земаљска бића, за свако живо биће појединачно и њихово жртвено приношење једног другоме.

Тако нам се, гледана видовитим оком вере, целокупна творевина и сва бића у њој, откривају као неки чудесни дар несебичне Љубави. Неко нас је обдарио не само животом него и величанственим светом у коме се рађамо и живимо, као и свим бићима и тварима са којима смо једно по природи, по узајамном општењу у времену и простору, и по заједничком вечном назначењу. Све што постоји дар је Љубави. На свему опет што постоји и у свему што битује као да је запретана и присутна, као печат, иста та тајна несебичног даривања, односно тајна Крста као саможртвене љубави. То пак што је присутно у творевини као квасац, стремљење и предуказање, открива се у човеку као зеници васионе као његово основно призвање. Човек као најсавршеније биће међу створењима призван је да ту тајну доживи и пронађе у себи, да је разоткрије до врхунца, да њоме обдари друга бића, и да преко ње као преко живог огледала, открије њен и свој

и свих бића извор: вечну божаноку несебичну Љубав. А све то опет постиже се једино преко Крста односно крстоликог односа са Богом, творевином и словесним бићима. Крсно одрицање и жртвовање је задобијање онога што је на први поглед изгубљено, али и задобијање нечега бескрајно пунијег и савршеније од тога, нечега ради чега је човек уствари и створен и ради чега постоји.

Вечити образ, узор и пример овог крстоносног двига и подвига био је и остао сам Христос. У њему се открива и нестварна божанска и човечанска, тварна, несебична Љубав као једно и јединствено богочовечно стање Сина Божјег и Сина човечјег. По преизобиљу своје саможртвене љубави Он је, по речима Апостола, "испразнио себе (еаутон екеносен) обличје слуге примивши, поставши истовјетан људима" (Фил. 2, 7). То што је постао као један од нас, знак је Христове неизмерне љубави и божанског снисхођења. Цео његов богочовечански подвиг, од рођења до смрти и силаска у ад, подвиг је самоодрицања, саможртвене љубави. Зато га је Отац прославио славом коју је у њему имао од искони, и подарио му Име које је изнад сваког имена. Тиме се прославио Бог у човеку и човек у Богу, и творевина остварила свој циљ и смисао.

Све заповести Божје и цео Божански домострој имају управо за циљ то прослављање Бога у човеку и човека у Богу, заједно са целокупном творевином. То је и смисао људског живота, то смисао сваког људског дела, сваког поступка, било да се ради о делима појединаца, било да се ради о делатности људске заједнице. То је и смисао овог нашег Госпојиноког поста који смо започели, као и свега што се збивало и што ће се збивати у људској историји. То је и коначан смисао самог настанка, битовања и постојања овог света и целокупне творевине, како у времену тако и у вечности.

И тако, одгонетање тајне света и човека, немогуће је без одгонетке Тајне Крста. Кроз Крст се одгонета и тајна самог Бога. Јер, Крст је уписан у биће као такво, он је најдубља потка бића; он је уписан у тајну Божјег односа према свету, крстолик је и човеков однос према Богу и према творевини. Зато с правом пева црквени песник и ми са њим на дан Воздвижења Часног Крста: "Крст се данас уздиже, и свет освећује; јер ти, Христе, Оцу сапрестолни, и Духу Светоме, на њему руке испруживши, свет цео си привукао, ради познања Тебе. Оне који се у Тебе уздају, удостој божанске славе" (Минеј, 14 септембар, свјетилен). Томе додаје песник и позив, којим ћемо и ми завршити наше излагање: "Дођите народи, дивно чудо да гледамо, сили Крста да се поклонимо. Јер дрво у Рају смрћу пролиста, а ово животом процвета, имајући прикованог безгрешног Господа. Од њега сви народи бесмртност жањући кличемо: Слава Теби који си Крстом смрт укинуо, и нас ослободио".

Предавање одржано на Сабору православне омладине у Манастиру Ремети почетком Госпојинског поста 1984.

Теолошки погледи, Београд, 1984, година XVI, број 3-4